

JURIDISKA FAKULTETEN
vid Lunds universitet

Rasmus Hising

Mötesfriheten i demokrati och pandemi

LAGF03 Rättsvetenskaplig uppsats

Kandidatuppsats på juristprogrammet
15 högskolepoäng

Handledare: Sacharias Votinius

Termin: VT2021

Innehållsförteckning

Sammanfattning.....	3
Summary.....	3
Inledning.....	4
Syfte och frågeställningar.....	5
Perspektiv och metod.....	5
Forskningsläge.....	6
Avgränsningar.....	6
Välkommen till huvuddelen.....	7
Grundlagen.....	7
Ordningslagen.....	10
Kort om smittskyddslagen.....	13
Uppehåll.....	13
Covid-lagen.....	14
Hur berörs mötesfriheten? Diskussion.....	15
Förhållande till grundlagen.....	16
Diskussion.....	16
Anledning till covid-lagen.....	17
Diskussion	18
Relation till smittskyddslagen.....	19
Diskussion.....	20
Relation till ordningslagen.....	21
Diskussion	22
Slutbedömning.....	23
Källförteckning.....	25

Sammanfattning

Det här arbetet tar sikte på två saker. Dels att förklara vad den grundlagsskyddade rätten till mötesfrihet innebär, och dels att utforska hur denna rättighet kan komma att begränsas med den nya lagstiftning som införts i Sverige med anledning av covid-19-pandemin. Texten förklarar vad mötesfriheten är, hur och när den kan begränsas, vilka andra lagar som relaterar till mötesfriheten och hur den nya tillfälliga covid-lagen kan komma att användas. Det görs också en lång redogörelse för regeringens resonemang bakom den nya lagen, med tillhörande kritik och synpunkter.

Summary

This text aims to do primarily two things. One – to explain what the constitutionally protected freedom of assembly entails in a Swedish context, and two - to explore how restrictions can be placed on this freedom by means of the new law that has been enacted in Sweden due to the covid-19-pandemic. We will explain what freedom of assembly means, how and when it can be curtailed, what other laws relate to the freedom of assembly and how the new temporary covid-law might be used. There will also be a lengthy presentation of the Swedish governments reasoning behind the new law, with accompanying critique and considerations.

Inledning

I skrivande stund är de flesta länderna i världen mitt i en pandemi. I slutet av 2019 och början av 2020 uppdagades en ny variant av coronavirus (senare döpt till COVID-19) med ursprung i Kina som senare spred sig vidare över världen. Allt eftersom antalet sjukdomsfall och dödsfall ökade, vården blev mer ansträngd och mer data lades fram av medicinska forskare bestämde sig olika regeringar världen över för att börja vidta åtgärder.

I Sverige tog dessa åtgärder formen av förordningar från regeringen som begränsade mötesfriheten för allmänheten och begränsade olika verksamheters möjligheter att hålla öppet. Dessa förordningar förfinades och förnyades från mars månad 2020 fram till januari månad 2021, då en ny och tillfällig lag från riksdagen trädde i kraft. Denna så kallade covid-lag är ämnad att gälla utöver både ordningslagen och smittskyddslagen i syfte att begränsa smittspridning av COVID-19. Detta är tänkt att göras genom begränsningar av antalet deltagare eller kunder på diverse platser där människor samlas såsom till exempel gym, bibliotek, varuhus och campingplatser. De som ansvarar för dessa platser ska helt enkelt se till att verksamheten följer vissa restriktioner för att förhindra alltför stora folksamlingar.

I propositionen¹ till covid-lagen hävdar regeringen att utbrottet av en sådan snabbspridd och allvarlig sjukdom som covid-19 kräver ytterligare åtgärder. Sedan Världshälsoorganisationen klassificerade covid-19-utbrottet som en pandemi i mars 2020 har det blivit uppenbart att den svenska sjukvården inte kan hålla jämna steg med antalet nya fall. Regeringen framhöll de 430.000 bekräftade infektioner och de 8700 dödsfall som rapporterats av Folkhälsomyndigheten (december 2020), samt den ökade smittspridning som skett under senare delen av 2020 som tecken på att vi helt enkelt inte vet hur pandemin kommer att fortgå. Råd gavs angående begränsning av nära umgänge med andra, men Sverige var och är fortfarande i väntan på vaccinförsörjning. Regeringen menade på att nya, klara beslutsramar behövdes för att värna om våra fri- och rättigheter, ekonomin, kultur och idrott samt den psykiska hälsan hos de människor (främst äldre) som behövt isolera sig under pandemin.

I den här texten kommer vi att titta på dessa begränsningar och restriktioner för att se hur de relaterar till vår grundlagsskyddade rätt till mötesfrihet. Våra grundlagar konstaterar att folk måste ha rätten och friheten att kunna mötas och uttrycka åsikter för att vår demokrati ska fungera ordentligt. Denna frihet kan visserligen inskränkas genom lag, men frågan vi vill ställa oss här är: är

¹ Regeringens proposition 2020/21:79

de begränsningar som vår riksdag och regering infört för att få spridningen av COVID-19 under kontroll verkligen förenliga med vår demokrati? Begränsningarna måste ha ett specifikt slutmål och fylla en nödvändig funktion i samhället för att kunna godtas och tåla testet mot våra grundlagar.

Syfte och frågeställningar

Syftet med den här uppsatsen är att utforska hur inskränkningar i den grundlagsskyddade mötesfriheten kan göras, samt hur den nya covid-lagen står sig mot just grundlagen. För att inskränkningar ska kunna göras i våra grundlagsskyddade rättigheter måste de vara förenliga med vårt demokratiska samhällsskick och inte gå utöver vad som är nödvändigt för att uppnå sitt syfte. I och med detta är det några specifika frågor vi ska hålla i åtanke:

- I vilka situationer kan mötesfriheten inskränkas?
- Vilka ”möten” är det egentligen som omfattas av mötesfriheten?
- På vilka sätt inskränker covid-lagen mötesfriheten?
- Är inskränkningarna nödvändiga, och är de försvarbara i vår demokrati?

Perspektiv och metod

När vi i det här arbetet utreder vår grundlagsskyddade mötesfrihet samt den nya covid-lagen och dess relation till grundlagen så förhåller vi oss till ämnet genom ett normkritiskt perspektiv. Vi vill helt enkelt veta hur lagstiftaren har tänkt när de infört den nya lagen, varför den är formulerad så som den är formulerad och på vilka sätt lagstiftarens resonemang kan ifrågasättas. Vi tar också en mer rättsfilosofisk utgångspunkt i vår diskussion. Det finns så klart inga korrekta svar att ge på många av de frågor vi kan ställa oss om den nya lagen och dess tillkomst, men vi kan fortfarande sätta oss in i resonemangen och komma med motpunkter.

För att utforska det här ämnet håller vi oss till ett fåtal viktiga källor. Den svenska grundlagens delar angående mötesfrihet står i centrum, och likaså den lag som nyligen införts med anledning av covid-19-pandemin. Regeringens proposition till covid-lagen framförs för att förstå argumenten bakom den nya lagen och utgör en stor del av uppsatsens senare del.

Forskningsläge

Det finns förstås redan artiklar skrivna med synpunkter och insikter på hur de svenska myndigheterna och det svenska folket har hanterat den förestående epidemin. Texten ”Covid-19 i Sverige” i Svensk Juristtidning² lägger fram och diskuterar de rättsliga åtgärder som riksdagen och regeringen använt sig av under epidemin under 2020. Dessa rörde sig då om förbud mot vissa sammankomster som innebar trängsel, samt möjligheten till nedstängning av skolor och andra verksamheter om det skulle behövas. Texten tog dock sikte på att relatera hanteringen av covid-19-pandemin till svenska bestämmelser om krisberedskap i fredstid. Det var alltså den logistiska hanteringen som låg i fokus.

Ytterligare artiklar har tagit sikte på att t. ex. jämföra hanteringen av pandemin i de olika nordiska länderna i ett temanummer, eller att undersöka vilka möjligheter till ersättning som finns för privatpersoner och företag vars ekonomi drabbats.³ Merparten av dessa artiklar skrevs och publicerades dock under 2020, och den nya covid-lagen började gälla först i januari 2021. Vi tar i det här arbetet alltså chansen att på djupet analysera ny lagstiftning som det fortfarande inte skrivits mycket om.

Avgränsningar

Det här arbetet kommer endast att röra den nya covid-lagen som infördes i januari 2021, och inga jämförelser kommer göras med de tidigare föreskrifter som funnits under 2020 med anledning av covid-19-pandemin. Av utrymmesskäl kommer vi inte heller att gå igenom några specifika argument som förts fram för specifika typer av verksamheter i propositionen till covid-lagen. Vi håller oss i stället till de generella argument till begränsningar som lagts fram i lagförslaget.

2 SvJT 2020 s.1080

3 SvJT 2020 s.1078 samt 1191

Välkommen till huvuddelen

Grundlagen

Låt oss först titta på den grundlag som utgör grunden i det här arbetet – Regeringsformen.⁴

Regeringsformens andra kapitel listar de grundläggande fri- och rättigheter som är del av grunden för vår demokrati. Bland dessa rättigheter hittar vi mötesfriheten som skyddar folks rätt att samlas och dela åsikter och information, då vi anser att detta är ett måste för att vår demokrati ska fungera. Vi hittar mötesfriheten i andra kapitlets första paragraf och tredje punkt:

”Var och en är gentemot det allmänna tillförsäkrad mötesfrihet: frihet att anordna och delta i sammankomster för upplysning, meningsyttring eller annat liknande syfte eller för framförande av konstnärligt verk”

Den stadgar att vi människor i Sverige (”var och en”) är skyddade mot ingrepp av domstolar, förvaltningsmyndigheter och andra som ägnar sig åt myndighetsutövning (”det allmänna”) i vår frihet att samlas för att dela åsikter. Det ska också sägas att mötesfriheten är nära sammankopplad med de andra friheterna i andra kapitlet såsom yttrandefriheten, informationsfriheten och demonstrationsfriheten. Tillsammans utgör dessa friheter grunden för den fria opinionsbildningen i Sverige⁵, som då är skyddad i grundlag för att försäkra oss en god demokrati. Detta ses också i 1 kap. 1§ andra stycket som säger att den svenska folkstyrelsen bygger på fri åsiktsbildning, samt i 1 kap. 2§ fjärde stycket som säger att det allmänna ska verka för att demokratins idéer blir vägledande inom samhällets alla områden.

Men vad är det då mötesfriheten skyddar? Vad är en ”sammankomst för upplysning eller meningsyttring” egentligen? Förarbetena till regeringsformen framhåller att de fri- och rättigheter som stadgas i andra kapitlet är ämnade att skydda den fria opinionsbildningen.⁶ ”Opinionsbildning” skulle kunna innebära en mängd olika saker, men det är inte fel att säga att det är just det som är meningen. Nästan vilket möte som helst där folk pratar med varandra är ju en sammankomst där det finns möjlighet att upplysa eller yttra sig inom vilket ämne som helst. Det är då inte heller fel att

4 Regeringsformen (1974:152)

5 Lagkommentar till Regeringsformens 2 kap. 1§ tillgänglig via Juno

6 Proposition 1973:90 kapitel 4.8

lista några exempel – föreläsningar och föredrag som hålls vid ett lärosäte, möten för en lokal intresseförening eller kanske en picknick med vänner i närmaste öppna park. Skulle dessa kunna vara ”sammankomster för upplysning eller meningsyttring”? Ja, det skulle de. Andemeningen med mötesfriheten är helt enkelt att vi ska vara fria att mötas och samtala öppet, då detta gynnar demokratin och vårt samhälle.

Med denna förståelse för att mötesfriheten är en väldigt bred frihet som skulle kunna innefatta i princip vilken form utav ”möte” som helst, kommer vi till nästa relevanta fråga: Kan denna vidsträckta, grundlagsskyddade frihet inskränkas? Svaret är att ja, det kan den. Enligt regeringsformens 2 kap. 20§ första punkten får mötesfriheten (och även demonstrationsfriheten) begränsas genom lag, eller enligt andra stycket genom föreskrift av regeringen efter bemyndigande av riksdagen. Denna möjlighet till begränsning preciseras i 2 kap. 24§ som stadgar att mötesfriheten får begränsas av hänsyn till ordning och säkerhet eller till trafiken vid sammankomsten, eller annars av hänsyn till rikets säkerhet eller för att motverka farsot. Dessa grunder för begränsningar är uttömmande.⁷

Av den första meningen förstås att säkerhetsövervägningar är av vikt när det kommer till att begränsa mötesfriheten i kanske mer normala fall. En sammankomst där folk tjoar och tjimmar högljutt eller spelar musik på hög volym till den grad att det stör omgivningen kan begränsas av hänsyn till allmän ordning. Likaså en folksamling som beter sig drucket eller aggressivt eller blockerar trafik borde falla in under 24§. Vad exakt den andra meningen avser med ”rikets säkerhet” eller farsot är svårare att utläsa, men vi kan tänka oss att mer extrema fall såsom krig eller utbrott av böldpest skulle föranleda att riksdagen eller regeringen begränsar mötesfriheten.

Vad vi kan räkna ut här är att mötesfriheten endast kan tullas på när värdet av folks frihet att mötas på något sätt övervägs av en nytta som kommer av att folk inte möts. Detta kan också utläsas i 2 kap. 21§ som säger att begränsningar i våra fri- och rättigheter endast får göras för att tillgodose ändamål som är godtagbara i vårt demokratiska samhälle, samt att dessa begränsningar inte får gå utöver vad som är nödvändigt för att uppnå sagda ändamål. Begränsningarna får inte heller utgöra ett hot mot den fria åsiktsbildningen.

Men hur relaterar detta till vårt huvudämne om den nya covid-lagen? Jo, vad vi kan utläsa här är att

⁷ Lagkommentar till Regeringsformens 2 kap. 24§ tillgänglig via Juno

2 kap. 21§ nämner att *endast godtagbara ändamål* kan ligga till grund för inskränkningar i våra grundlagsskyddade rättigheter. Sedan nämner 2 kap. 24§ att just mötesfriheten (i en uttömmande lista) får begränsas på grund av ordning, säkerhet eller för att *motverka farsot*. Vi får alltså förstå att motverkande av farsot anses vara ett godtagbart ändamål, så till den grad att det står omnämnt direkt i regeringsformen.

För att summera vad vi lärt oss fram tills nu: Regeringsformen säger att vi har en grundlagsskyddad rätt till mötesfrihet. Den säger också att denna rätt kan begränsas via lag, i vissa fall. En sådan situation där mötesfriheten kan begränsas är när det är i syfte att motverka farsot. Just denna möjlighet till begränsning är vad vi vill undersöka i den här texten. Vad vi däremot inte kan utläsa i regeringsformen är exakt vilka ”möten” som egentligen skyddas av mötesfriheten. Vi kan inte heller utläsa när begränsningar kan anses vara nödvändiga.

Vart kan vi då vända oss för att lära oss mer om dessa ”möten” och när det kan anses nödvändigt att begränsa dem? Jo, det står ju stadgat i regeringsformen att mötesfriheten kan begränsas *genom lag*. Vi kan då arbeta baklänges och tänka oss att det kanske redan finns någon lag skriven som närmare detaljerar när och hur begränsningar får göras i mötesfriheten. En sådan lag har kanske också närmare detaljer på vad som menas med ”möte”. Den lag vi är ute efter och som kommer att svara på dessa frågor är – ordningslagen.

Ordningslagen⁸

Som vi sett så står det i regeringsformens 2 kap. 20§ att begränsningar i mötesfriheten får göras *genom lag*. Den specifika lag som i vanliga fall reglerar vilka begränsningar som får göras och hur de ska göras är ordningslagen. Mycket av vad som står i ordningslagen har att göra med polisens roll i att hålla ordning när det gäller allmänna sammankomster, samt anordnarens ansvar för säkerhet och tillstånd för tillställningar. Det finns också bestämmelser om när polis eller i vissa fall regeringen kan meddela att sammankomster inte får hållas i specifika situationer. Det vi intresserar oss för här är de delar av ordningslagen som hjälper oss bättre förstå den mötesfrihet som ges av regeringsformen.

Vi frågade oss tidigare vilka typer av ”möten” som egentligen skyddas av mötesfriheten. Ordningslagens 2 kap. 1§ räknar upp ett antal exempel på ”allmänna sammankomster”:

- sammankomster som utgör demonstrationer eller som annars hålls för överläggning, opinionsyttring eller upplysning i allmän eller enskild angelägenhet,
- föreläsningar och föredrag som hålls för undervisning eller för att meddela allmän eller medborgerlig bildning,
- sammankomster som hålls för religionsutövning,
- teaterföreställningar, biograföreställningar, konserter och andra sammankomster för att framföra konstnärligt verk
- andra sammankomster vid vilka mötesfriheten utövas

Lägg märke till femte punkten: ”andra sammankomster vid vilka mötesfriheten utövas”. Detta indikerar att de fyra första punkterna också anser sammankomster där mötesfriheten utövas. Även lagkommentarer till den här punkten menar på att den uppräknings som görs här i ordningslagens 2 kap. 1§ överensstämmer med de typer av möten som nämns i förarbetena till regeringsformen.⁹ Vi har alltså här i ordningslagen klara exempel på de ”möten” som skyddas av mötesfriheten! Några utav de här punkterna är fortfarande väldigt generellt uttryckta, men vi får ändå en bättre förståelse för vad det är mötesfriheten är tänkt att innefatta.

Här är det viktigt att märka att ordningslagen använder sig utav två olika huvudsakliga beteckningar - ”allmänna sammankomster” och ”offentliga tillställningar”. Beteckningen ”allmänna

⁸ Ordningsslag (1993:1617)

⁹ Lagkommentar till ordningslagens 2 kap. 1§ via Juno, likaså Prop. 1973:90

sammankomster” syftar på de möten som skyddas av mötesfriheten i regeringsformen.¹⁰

Beteckningen ”offentliga tillställningar” syftar i stället på nöjesarrangemang såsom idrottstävlingar och marknader, och dessa täcks inte av mötesfriheten.¹¹

Nu när vi bättre förstår vilka ”möten” som skyddas av mötesfriheten ska vi ställa oss ytterligare en fråga: När kan det anses nödvändigt att begränsa mötesfriheten? Ordningenslagens 2 kap. 10§ säger oss att tillstånd till allmänna sammankomster *endast* ska vägras av polisen om det är nödvändigt med hänsyn till ordning, säkerhet, trafik eller för att motverka epidemi. Känns detta igen? Det är för att dessa är i huvudsak samma grunder på vilka mötesfriheten får begränsas enligt regeringsformens 2 kap. 24§ som vi sett tidigare. Denna paragraf i ordningslagen är utformad så här i syfte att framhäva vikten av att mötesfriheten respekteras. Kommentarer till ordningslagen hjälper oss till viss mån förstå vad som egentligen kan anses – eller snarare *inte* anses - vara ”nödvändigt”.¹² Att polisen inte har nog med personal för att garantera säkerhet vid en samling är inte i sig skäl att vägra tillstånd enligt 2 kap. 10§. En konsert kan inte vägras tillstånd av den anledningen att den kommer vara högljudd – i stället kan konserten villkoras på en högsta tillåten ljudnivå. Att polisen befarar trafikproblem kan inte heller läggas till grund för ett vägrat tillstånd, om dessa trafikproblem kan lösas genom avspärningar och omdirigering. Så, det visar sig att den grundlagsskyddade mötesfriheten ges företräde (som sig bör) framför praktiska problem som kan lösas på annat sätt. Det ska alltså mer till för att det ska anses ”nödvändigt” att begränsa mötesfriheten.

För att koppla ordningslagen till covid: I både 2 kap. 10§ och 15§ finns bestämmelser som ger polis eller regeringen möjlighet att begränsa mötesfriheten för att motarbeta epidemier. Epidemier ska då handla om särskilt farliga eller särskilt smittsamma sjukdomar, och inte om vanligt förekommande snuvor. De sjukdomar – kallade samhällsfarliga sjukdomar - som triggar bestämmelserna om epidemi listas i bilagor till smittskyddslagen¹³, en annan lag som också innehåller vissa regler som kan ligga till grund för inskränkningar av mötesfriheten. Det har också lagts till en paragraf i ordningenslagens 2 kap. 15a§ som hänvisar direkt till den nya covid-lagen, och att denna innehåller bestämmelser om särskilda begränsningar av allmänna sammankomster.

10 Lagkommentar till ordningenslagens 2 kap. 1§ tillgänglig via Juno

11 Lagkommentar till ordningenslagens 2 kap. 3§ tillgänglig via Juno

12 Lagkommentar till ordningenslagens 2 kap. 10§ tillgänglig via Juno

13 Lagkommentar till ordningenslagens 2 kap. 10§ hänvisar till Smittskyddslag (2004:168)

Återigen, för att summera vad vi lärt oss: Regeringsformen säger att vi har en grundlagsskyddad rätt till mötesfrihet. Den säger också att denna rätt kan begränsas via lag, i vissa fall. En sådan situation där mötesfriheten kan begränsas är när det är i syfte att motverka farsot. En lag som specifikt anger regler för att begränsa mötesfriheten är ordningslagen. Ordningslagen hjälper oss bättre förstå vilka möten som skyddas av mötesfriheten via en lista på exempel. Vi har också sett att ordningslagens bestämmelser är utformade i syfte att efterlikna regeringsformens bestämmelser – grundlagen används alltså som mall. Vad vi fortfarande inte kan utläsa är när det egentligen är ”nödvändigt” att inskränka mötesfriheten.

Nödvändigheten i att inskränka mötesfriheten borde komma av en annorlunda bedömning från fall till fall. Vi vill i det här arbetet titta närmare på hur mötesfriheten relaterar till den nya covid-lagen. Vi är alltså intresserade av hur bedömningen ser ut när mötesfriheten potentiellt ska inskränkas i en epidemisituation. Ordningslagen är kanske inte till mycket hjälp på just denna punkt, då reglerna i ordningslagen mestadels tar sikte på allmän ordning och säkerhet. Vi får alltså söka svar på nödvändighetsfrågan i den lag som är relevant för vår undersökning, nämligen den nya covid-lagen.

Kort om smittskyddslagen

Vi ska här också kort säga något om smittskyddslagen. Smittskyddslagen syftar till att tillgodose Sveriges behov av skydd mot spridning av smittsamma sjukdomar. För att åstadkomma detta stadgas att smittskyddet ska baseras på vetenskap och beprövad erfarenhet.¹⁴ På nationell nivå är det Folkhälsomyndigheten som ansvarar för att övervaka smitta i Sverige, men varje region har också en smittskyddsläkare. I övrigt anger smittskyddslagen att det är enskilda personers ansvar att lämna information till läkare om de misstänker att de bär på en smittsam sjukdom. Det är sedan läkarens ansvar att undersöka och eventuellt spåra var smittan kommer ifrån.¹⁵ I allvarliga fall ger smittskyddslagen läkare auktoritet att genomföra hälsokontroller på inresande och att meddela isolering av enskilda personer, och Folkhälsomyndigheten kan föreskriva karantän inom begränsat geografiskt område.¹⁶

14 Smittskyddslagens 1 kap. om allmänna riktlinjer

15 Smittskyddslagens 1 kap. 7-9 §§, 2 kap. 1-2 §§ samt 3 kap. 4-5 §§

16 Smittskyddslagens 3 kap. 8-12 §§

Uppehåll

Innan vi ger oss på att analysera covid-lagen måste vi slå fast några väsentliga fakta för att undvika missförstånd. Den nya covid-lagen innehåller i sig väldigt få direkta regler eller föreskrifter som säger vilka begränsningar som *ska* göras för att förhindra smittspridning. Lagen utgör i stället ett ramverk och en delegation av normgivningsmakten från riksdagen till regeringen, så att regeringen har möjlighet att införa sådana begränsningar som anses nödvändiga. Vill vi veta vilka begränsningar regeringen faktiskt infört med stöd av den nya lagen får vi i stället läsa de enskilda föreskrifter som regeringen gett ut sedan den 10:e januari. Dessa kommer inte gås igenom i detalj i den här texten.

En annan sak att hålla i åtanke är: Som vi tidigare sett anges det i regeringsformen att mötesfriheten kan begränsas. Möjligheten till detta ställs på fyra grundvalar. Dessa är:

- Begränsning måste göras genom lag (RF 2 kap. 20§)
- Begränsning får endast göras för att tillgodose ändamål som är godtagbara i ett demokratiskt samhälle (RF 2 kap. 21§)
- Begränsning får inte gå utöver vad som är nödvändigt för att uppnå ändamålet (RF 2 kap. 21§)
- Begränsning får inte utgöra ett hot mot den fria åsiktsbildningen (RF 2 kap. 21§)

Covid-lagen utgör en lag enligt punkt ett, och vi har redan sett att motverkande av farsot är ett godtagbart ändamål enligt punkt två. När vi nu tittar närmare på covid-lagen är vi alltså intresserade av punkt tre och punkt fyra: vad som är nödvändigt för att uppnå covid-lagens ändamål, och om covid-lagens begränsningar hotar vår åsiktsbildning.

Covid-lagen¹⁷

Från och med den 10:e januari 2021 gäller en ny och tillfällig lag i Sverige, som vi i det här arbetet kallar för covid-lagen.¹⁸ Med tillfällig menas att lagen upphör att gälla vid utgången av september månad 2021, enligt ikraftträdandebestämmelsen i samma lag. Låt oss göra en överblick på vad det är covid-lagen egentligen innebär.

Första och andra paragrafen i covid-lagen fastslår att lagen är ämnad att införa särskilda begränsningar för att förhindra spridningen av covid-19, och att dessa regler gäller utöver både ordningslagen och smittskyddslagen. Med detta förstås då att begränsningarna i den här lagen utgör specialorsak för ingripanden där det är fråga om smittspridning. Fortsättningsvis stadgar lagen att alla har ett egenansvar och ska medverka till att covid-19 inte sprids (enligt 3§ och 4§) och att regeringen kan införa särskilda begränsningar avseende verksamheter såsom allmänna sammankomster, badhus, bibliotek, gallerior, butiker och kollektivtrafik (enligt 5§). Sådana föreskrifter får endast meddelas om de är nödvändiga för att förhindra spridning av covid-19, och de får inte vara mer långtgående än vad som är försvarligt (enligt 6§). Paragraferna 7-11§§ preciserar att regeringen eller designerad myndighet kan meddela om föreskrifter såsom begränsat deltagarantal, begränsade öppettider eller krav på minsta avstånd mellan deltagare. Paragraferna 12 och 13 stadgar även att regeringen kan meddela föreskrifter om förbud mot att samlas i för stora grupper på allmän plats, eller förbud mot att över huvud taget vistas på platser där det finns påtaglig risk för trängsel. Om regeringen meddelar ett totalförbud av samling eller en nedstängning av en verksamhet ska detta beslut underställas en prövning av riksdagen enligt 15§.

Kontentan är alltså: Regeringen har givits myndighet av riksdagen att införa begränsningar för olika verksamheter och samlingar i samhället. Dessa begränsningar ska endast göras om de är nödvändiga för att förhindra spridningen av covid-19.

Hur berörs mötesfriheten? Diskussion

Beroende på vilka begränsningar som införs av regeringen kan mötesfriheten få sig en ordentlig törn. Vi ska vara fria att mötas och dela våra tankar med varandra. Om butiker, kaféer och kollektivtrafik stängs ner och folk inte tillåts vistas på allmänna platser i syfte att förhindra smittspridning så blir vår förmåga att träffa andra och talas vid drastiskt inskränkt. Även mindre

¹⁷ Lag (2021:4) om särskilda begränsningar för att förhindra spridning av sjukdomen covid-19

¹⁸ Inte att förväxlas med covid-förordningen (2021:8) eller tidigare föreskrifter för att motarbeta covid-19

allvarliga begränsningar - såsom begränsat deltagarantal vid inomhusaktiviteter eller förbud mot att hålla vissa utomhusevenemang om det förväntas trängsel – är per definition ingrepp i mötesfriheten. Sådana begränsningar skulle definitivt utgöra ett hot mot den fria åsiktsbildningen. Det måste alltså finnas väldigt god anledning och väldigt goda resonemang till dessa begränsningar och till varför lagen antagits över huvud taget. Vi ska alltså fråga oss hur exakt bedömningen ska göras om vilka begränsningar som anses ”nödvändiga” och när, samt hur långtgående dessa begränsningar får vara.

Notera här att mycket av den kommande analysen baserar sig på regeringens proposition till covid-lagen, och att många av de punkter vi går igenom berörs i de första cirka 40 sidorna. Detta är för att sidorna 35-80 i propositionen rör argument om specifika verksamheter, tillsyn, straff och överklagande. Vi intresserar oss inte för dessa delar i det här arbetet.

Förhållande till grundlagen

Hur förhåller sig då regleringen i den nya covid-lagen till våra grundläggande fri- och rättigheter? Redan i propositionen till covid-lagen framhävs det av Lagrådet att den nya lagen skulle innebära betydande inskränkningar i våra grundlagsskyddade fri- och rättigheter.¹⁹ Sådana inskränkningar får visserligen göras för att motverka farsot, men de måste ha ett godtagbart ändamål och får inte gå utöver vad som är nödvändigt eller hindra fri åsiktsbildning. Lagen måste alltså utformas med grundlagens (och Europakonventionens) bestämmelser i åtanke. Härtill menade regeringen att de begränsningar av mötesfriheten som möjliggörs i den nya lagen till viss mån är av samma utsträckning som de begränsningar som redan finns att tillgå i ordningslagen och smittskyddslagen.²⁰ Dessa lagar (i och med att de är del av gällande rätt) har redan undergått analys för att avgöra om de är förenliga med våra grundlagar. Detta, i kombination att den nya lagen innehåller en direkt bestämmelse om proportionalitet (6§ - begränsningar måste vara nödvändiga och inte alltför långtgående), ledde regeringen till att anse att den nya covid-lagen också är förenlig med grundlagen.

Remissinstanserna hade inte mycket att säga om regeringens tankeprocess i den här delen av propositionen. Lagrådet godtog regeringens analys och menade att de nya reglerna var tillräckligt väl avgränsade för ändamålet. Sveriges advokatsamfund kom med en extra vinkel och ansåg att den

19 Proposition 2020/21:79 sidan 135 – Lagrådets yttrande

20 Proposition 2020/21:79 sidan 23-24 samt 82-83

nya lagstiftningen även upprätthåller Europakonventionens artikel 2 om rätten till livet. Detta då begränsningarna är ämnade att skydda befolkningens liv och hälsa.²¹

Diskussion

Denna brist på kritik i remissvaren ger oss mindre ammunition att använda i vår egen analys, men det finns fortfarande frågor vi kan ställa oss. Vi har tidigare konstaterat att bekämpning av farsot är ett godtagbart ändamål enligt regeringsformen, så även om detta inte berörs närmare av regeringen i propositionen så lämnar vi det därhän.

Det första problemet vi kan se är att regeringen relaterar covid-lagens bestämmelser till ordningslagen och smittskyddslagen. Regeringen framhöll att begränsningarna i covid-lagen liknar de som redan står att finna i ordningslagen och smittskyddslagen. Detta framstår som ett ganska udda sätt att motivera en ny lag med. Att en ny lag liknar en tidigare lag är i sig inte ett bra argument för införande – då känns det som att covid-lagen på något sätt skulle åka snålskjuts och stadfästas på andra lagars meriter. Regeringen är ju inte ute efter att ersätta de tidigare lagarna med den nya covid-lagen. Varje lag som stiftas ska ha sin egen anledning att finnas. Vi kan också fråga oss varför den nya lagen ens behövs, om det nu är så att det redan finns möjlighet till liknande begränsningar i redan existerande lag. Men är då begränsningarna så lika? Vi har tidigare konstaterat att ordningslagens bestämmelser syftar till att upprätthålla ordning och säkerhet, snarare än smittskydd. De bestämmelser som rör epidemi står inte i fokus. Vi har också sett att smittskyddslagens bestämmelser mest rör enskilda personer och egenansvar. För att förstå anledningen till att den nya covid-lagen lagts fram behöver vi nog dyka djupare i propositionen.

Ett andra problem är proportionalitet. Ja, den nya lagen innehåller en bestämmelse i 6§ som säger att begränsningarna måste vara nödvändiga och inte alltför långtgående. Nödvändiga för att förhindra spridningen av covid-19, det vill säga. Det ska alltså finnas en koppling mellan den begränsning som införs och den effekt på smittspridningen man vill uppnå.²² Med den här bestämmelsen innehåller lagen alltså en proportionalitetsbedömning, som ska göra att lagen ligger i linje med regeringsformens 2 kap. 21§ som säger att endast nödvändiga begränsningar får göras i bland annat mötesfriheten. Men hur exakt ska regeringen gå tillväga för att göra den bedömningen? Det räcker inte att säga att bedömningen ska göras – det måste också klargöras vad som ligger till grund för bedömningen. Annars riskeras att bedömningen blir godtycklig och saknar transparens.

²¹ Proposition 2020/21:79 sidan 82

²² Detta framhävs även i proposition 2020/21:79

Återigen, för att få svar på den här frågan behöver vi läsa vidare i regeringens resonemang i propositionen. Vi vill veta hur nödvändighetsbedömningen ska göras, och hur den nya lagen kan komma att påverka våra rättigheter.

Anledning till covid-lagen

Låt oss först titta på bakgrunden till den nya covid-lagen och varför den föreslogs från första början. Det huvudsakliga syftet är förstås att ge regeringen möjlighet att besluta om åtgärder för att förhindra spridningen av covid-19. I propositionen till covid-lagen konstateras att eftersom covid-19 sprids genom så kallad droppsmitta via hostning, nysningar och utandningsluft så är trängsel och folksamlingar ett omedelbart bekymmer.²³ Covid-lagen möjliggör därför åtgärder som tar sikte just på att förhindra trängsel och folksamlingar. Regeringen ansåg att nuvarande lagstiftning inte gav något stöd för att tillämpa sådana åtgärder i just epidemi/pandemisituationer.²⁴ Till detta menade regeringen också att eftersom vi inte kan förutse utsträckningen av pandemin så behövs det ett flexibelt regelverk, där åtgärder kan anpassas efter olika situationer och verksamheter både nu och framöver. Dessa anpassade åtgärder kan då göras så träffsäkra som möjligt och inte hindra samhället i onödan. Detta regelverk skulle enligt regeringen bli bättre överskådligt och lättare tillgängligt om det införs i en ny lag.²⁵

Några remissinstanser hade kritik mot lagförslaget redan från början. Covid-lagen innebär att normgivningsmakt delegeras från riksdagen till regeringen, på så vis att det är regeringen som meddelar om föreskrifter och begränsningar. Riksdagens ombudsmän uttalade sig och menade att den nya lagens tillämpningsområde är alltför brett och alltför svårt att överblicka.²⁶ De ansåg också att lagen inte har tillräckliga kontrollmekanismer för riksdagen: i och med att lagen innebär en delegation från riksdagen så måste det gå att tydligt se omfattningen av vad regeringen kan komma att meddela. Andra remissinstanser menade också på att regeringens ursprungliga förslag att den nya lagen skulle gälla i ett års tid var alldeles för utsträckt.²⁷ Regeringen kontrade dessa invändningar genom att påpeka att det under rådande omständigheter behövs ett snabbt ingripande för att förhindra att spridningsläget i Sverige förvärras, samt att den nya lagen kommer att fylla en

23 Proposition 2020/21:79 sidan 18-19

24 Proposition 2020/21:79 sidan 19-24

25 Proposition 2020/21:79 sidan 20-24 samt 72-74

26 Proposition 2020/21:79 sidan 21-23

27 Proposition 2020/21:79 sidan 80-82

viktig funktion både omedelbart och inom den förutsägbara framtiden. Lagens giltighetstid kortades dock till 9 månader.

Diskussion

Remissinstanserna framhåller att en ny lag med anledning av pandemin måste vara förutsägbar i när och hur den kan komma att användas. Så som covid-lagen är formulerad är det faktiskt svårt att förutsäga just detta. Lagen ger regeringen möjlighet att meddela föreskrifter för att förhindra smittspridning, men stadgar inte i klartext vad som ska föranleda sådana föreskrifter (t. ex. smittspridningsläget) eller vad föreskrifterna ska baseras på (t. ex. råd från smittskyddsläkare). Det uppenbara argumentet från regeringens sida är att olika åtgärder kommer att ha olika effekt på olika verksamheter vid olika utvecklingar i pandemin, och att det därför skulle hämma effektiviteten av lagen om den gjordes alldeles för snäv i sin formulering. Till detta sägs också att nya utvecklingar kan kräva snabba åtgärder med kort varsel. Men just den här påstådda flexibiliteten är vad som öppnar upp för kritik: om det inte finns klara beskrivningar i lagen om hur och när den ska användas kan det framstå som att den tillämpas godtyckligt av regeringen. Epidemin antas ju också komma till ett slut på ett eller annat sätt i framtiden – det är därför lagen har en angiven giltighetstid. Regeringen har alltså givits en *tillfällig kapacitet* att införa begränsningar; desto större anledning att veta vad regeringen ämnar åstadkomma med denna auktoritet.

Här kan vi se att vår tidigare fråga vad gäller proportionalitet även delades av remissinstanserna. När det fattas en tydlig förståelse av vilka åtgärder som ska anses som ”nödvändiga” enligt den nya lagen så brister den också i förutsägbarhet. Vi undrar alltså fortfarande hur nödvändighetsbedömningen ska göras, och vi undrar fortfarande i vilken utsträckning lagen kan komma att hämma våra grundläggande fri- och rättigheter. Vi måste alltså hitta en tydligare motivering i regeringens förslag för hur bedömningar ska göras enligt den nya lagen.

Relation till smittskyddslagen

Låt oss börja med smittskyddslagen. Regeringen menade i sin proposition att covid-lagen ska gälla utöver både ordningslagen och smittskyddslagen, vilket också stadgas i covid-lagens 2§. Smittskyddslagens bestämmelser bedömdes vara ett bra ramverk att grunda en ny lag på specifikt för hanteringen av covid-19.²⁸ Anledningen till att smittskyddslagen inte ansågs tillräcklig under

28 Proposition 2020/21:79 sidan 20-28

pandemin är att bestämmelserna i smittskyddslagen främst avser egenansvar för enskilda personer, och ansvar för smittskyddsläkare att agera vid mer geografiskt avgränsade sjukdomsutbrott.

Lagrådet har också påpekat att det är oklart huruvida bestämmelserna i smittskyddslagen faktiskt får tillämpas på en landsomspännande epidemi.²⁹ Fokus ligger på att enskilda personer meddelar läkare när de misstänker att de bär på en allvarlig och smittsam sjukdom, och sedan följer läkarens råd vad gäller isolering och hygien.

Reglerna i smittskyddslagen kompletteras med rekommendationer och föreskrifter från Folkhälsomyndigheten, som då kan nå hela befolkningen. Regeringen framhöll att just Folkhälsomyndighetens föreskrifter och rekommendationer vad gäller covid-19 tenderar att följas av den svenska befolkningen.³⁰ Dessa gäller dock fortfarande självansvar, och med tanke på allvarligheten av pandemin menade regeringen att det nu behövs tvingande regler från myndighet.

I propositionen framhåller regeringen också att de riktlinjer som finns i smittskyddslagen bör ligga till grund för bedömningar enligt den nya covid-lagen.³¹ Dessa riktlinjer handlar då om vetenskap och beprövad erfarenhet, och att de smittskyddsändamål som ska uppnås måste avvägas mot negativa följder av smittskyddsåtgärder. Regeringen ger exemplet att åtgärder ska baseras på hur allvarlig smittspridningen är och kan förväntas bli inom den närmaste framtiden.

Diskussion

Här får vi svar på några utav våra undringar. Regeringen medger i propositionen att Folkhälsomyndighetens råd ofta följs av befolkningen, och att det viktigaste verktyget mot covid-19 kommer att vara just det svenska folkets eget ansvarstagande. Detta stadgas också både i smittskyddslagens 2 kap. och covid-lagens 3-4§§. Med detta i åtanke frågade vi oss varför den nya lagen behövs, särskilt om föreskrifter vad gäller smittskyddsåtgärder redan kan meddelas effektivt genom Folkhälsomyndigheten. Anledningen verkar vara att smittskyddslagen inte faktiskt ger möjlighet för någon myndighet att meddela tvingande regler (med ansvarspåföljd) som är landsomspännande.

Vi ser också att regeringen har ett resonemang vad gäller nödvändighetsbedömningen. De vänder sig till riktlinjerna i smittskyddslagen och säger att samma tankegång ska gälla den nya lagen.

29 Proposition 2020/21:79 sidan 18 och 137

30 Proposition 2020/21:79 sidan 20-25

31 Proposition 2020/21:79 sidan 27-28

Åtgärder ska baseras på vetenskap och erfarenhet, en avvägning mellan smittskydd och samhällspåverkan samt hur smittspridningen ser ut. Det kan då tänkas att regeringen inhämtar råd och rekommendationer från just Folkhälsomyndigheten och smittskyddsläkare innan de meddelar begränsningar enligt den nya lagen. I och med att begränsningar ska baseras på vetenskap och erfarenhet förstår vi alltså att regeringen inte godtyckligt kan meddela föreskrifter, då de måste vända sig till experter först. Dessa experter ska rådge hur en potentiell begränsning kan ha effekt på smittspridningen, och sedan får det göras en bedömning hur detta kan komma att påverka samhället i övriga avseenden.

Vad menar vi med övriga avseenden? Jo, en annan viktig fråga vi ställer oss är ju hur begränsningar enligt covid-lagen kan komma att påverka vår mötesfrihet. Nu förstår vi bättre hur nödvändighetsbedömningen ska göras i relation till smittskydd. Nästa steg är att undersöka hur regeringen tänkt att våra rättigheter (mer specifikt mötesfriheten) ska respekteras i samma bedömning. Då behöver vi se hur regeringen har relaterat covid-lagen till ordningslagen, som ju på ett tydligare sätt beskriver inskränkningar i mötesfriheten.

Relation till ordningslagen

Vi fortsätter alltså med ordningslagen. I propositionen ansågs ordningslagens bestämmelser inte ge regeringen den auktoritet som behövs för att meddela generella åtgärder mot trängsel och smittspridning.³² Ordningslagen ger visserligen regeringen möjlighet att hindra att allmänna sammankomster sker på viss plats i syfte att motverka epidemi. Det menades dock att denna möjlighet är begränsad till vissa evenemang och enstaka situationer. Det poängterades också att ordningslagens huvudsakliga syfte är att främja ordning och säkerhet, inte att förhindra spridning av sjukdomar. Därmed är de verktyg som är att tillgå i ordningslagen – exempelvis krav på tillstånd eller polisinsatser - inte passande för att öka smittskydd i en epidemisituation.

Samtidigt menade regeringen att de situationer där smittskyddsåtgärder är som mest relevanta är de som beskrivs av ordningslagen. Allmänna sammankomster och tillställningar som t. ex. demonstrationer och konserter innebär stora folksamlingar vilket i sin tur innebär stor risk för smittspridning. Även mindre sammankomster innebär förstås risk för spridning. Därför ville regeringen med den nya lagen precisera att just smittskyddshänsyn kan läggas till grund för

32 Proposition 2020/21:79 sidan 20-24

begränsningar i mötesfriheten enligt samma regler som ordningslagen.³³

Vidare påpekade regeringen att den nya lagen behöver ge möjlighet till ingrepp av olika allvarsgrad. I takt med att det epidemiologiska läget förändras så kan det också behövas fler eller färre begränsningar.³⁴ Därför menades det att den nya lagen borde vara utformad så att det i första hand är en verksamhets anordnares ansvar att tillgodose smittskyddshänsyn. Om detta inte räcker eller fungerar får regeringen meddela direkta föreskrifter om t. ex. begränsat deltagarantal eller begränsade öppettider, och endast i yttersta fall ska totalförbud införas. Med detta är det tänkt att de åtgärder som införs kan hållas proportionerliga mot de grundlagsskyddade fri- och rättigheterna.³⁵

Diskussion

Ordningslagen anses alltså inte tillåta att en myndighet meddelar föreskrifter för att i allmänhet förhindra trängsel och därmed smittspridning. Detta verkar vara den huvudsakliga anledningen till att den nya lagen anses behövas för att få bukt med covid-epidemin i Sverige. Covid-lagen är alltså tänkt att fungera som en allomfattande reglering för trängsel och folksamlingar för alla lägen där smittskydd är en relevant fråga. Detta till skillnad från ordningslagen som tar sikte på ordning och säkerhet vid enskilda sammankomster och evenemang.

Men hur är det då tänkt att restriktioner enligt covid-lagen ska stå i proportion till mötesfriheten? Som det beskrivs i propositionen så handlar det alltid om anpassning efter smittoläget. Om smittoläget är allvarligt införs allvarliga begränsningar – om smittoläget är mildt införs milda begränsningar. En ”mild” begränsning beskrivs som en där anordnarens självansvar anses räcka; en ”allvarlig” begränsning skulle vara en där regeringen måste gå in och direkt ålägga en verksamhet eller allmänheten vissa restriktioner. På så vis verkar det som att graden av respekt för mötesfriheten helt och hållet är bunden till hur epidemiläget ser ut. I absolut yttersta fall föreslås också att regeringen helt och hållet ska kunna förbjuda allmänna sammankomster för att förhindra smittspridning. Detta skulle i så fall innebära en i princip fullständig indragning av mötesfriheten, likväl som andra rättigheter.

Ska vi då förstå detta som att mötesfriheten och andra grundvalar till vår demokrati får stå åt sidan när befolkningens liv och hälsa står i fara? Den nya lagen ger regeringen möjlighet att dra en sådan

33 Proposition 2020/21:79 sidan 29-35

34 Proposition 2020/21:79 sidan 19-21, 32-37

35 Proposition 2020/21:79 sidan 30-32

slutsats när de gör sin bedömning. Regeringens beslut ska visserligen grundas på vetenskaplig rådgivning och också underställas riksdagen i allvarliga fall, men det är ändå en skrämmande tanke. Vi kan förstås utläsa i regeringsformen att det ska finnas möjlighet att inskränka mötesfriheten. Att en epidemi hotar den svenska befolkningens liv och hälsa är kanske en tillräckligt trängande anledning att tumma på mötesfriheten. Vid det här laget ska vi nog göra en sammanfattning av allt vi lärt oss för att se vad den nya covid-lagen egentligen säger oss.

Slutbedömning

Det är nog mest lättläst att stylta upp den viktigaste informationen vi sett i koncis punktform. Så, vad har vi lärt oss från tidigare lagstiftning?

- Regeringsformen säger att vi har en grundlagsskyddad rätt till mötesfrihet
- Denna rätt kan begränsas genom lag, i vissa fall. En sådan situation är när det sker i syfte att motverka farsot
- Begränsningar ska endast göras för att uppnå ändamål som är godtagbara i ett demokratiskt samhälle, däribland för att bekämpa epidemi
- De begränsningar som görs måste vara nödvändiga för att uppnå ändamålet
- En lag som specifikt anger regler för att begränsa mötesfriheten är ordningslagen. Sådana begränsningar kan bestå av t. ex. vägran att ge tillstånd till samlingar
- Ordningslagen hjälper oss bättre förstå vilka ”möten” som skyddas av mötesfriheten via en lista på exempel
- Smittskyddslagen stadgar att del av ansvaret för att förhindra spridning av allvarliga sjukdomar ligger hos oss alla
- Folkhälsomyndigheten kan i yttersta fall sätta ett specificerat område i karantän

Vi kunde utläsa från regeringens proposition och remissinstansernas svar att varken ordningslagen eller smittskyddslagen ger någon myndighet möjlighet att utfärda generella, tvingande föreskrifter för att förhindra trängsel och därmed smittspridning. Som mest kan Folkhälsomyndigheten utfärda rekommendationer och råd till allmänheten. Denna tankegång ledde till den nya covid-lagen, som då bygger på både ordningslagens och smittskyddslagens bestämmelser men är mer långtgående och tillämpas framför båda dessa. Efter studerande har covid-lagen lärt oss att:

- Lagen utgör en delegation av normgivningsmakt från riksdagen till regeringen
- Lagen ger regeringen möjlighet att meddela föreskrifter om speciella begränsningar för att förhindra folksamlingar och trängsel
- Dessa begränsningar ska göras i syfte att förhindra spridningen av covid-19
- Begränsningar enligt lagen ska noga övervägas, då de utgör inskränkningar av våra grundlagsskyddade fri- och rättigheter
- Nödvändigheten av begränsningar ska baseras på beprövad vetenskap och erfarenhet inom smittskydd

Den stora frågan vi har på slutet är: Hur vet vi att inskränkningar enligt covid-lagen verkligen är godtagbara och nödvändiga för att begränsa spridningen av covid-19? Svaret är nog att vi egentligen inte kan veta säkert. Huruvida föreskrifter visar sig vara effektiva eller inte kan endast mätas i efterhand. Vi vet inte heller hur länge pandemin kommer att fortsätta. När bedömningen ska göras om nya begränsningar behövs blir det egentligen en fråga om vilken demokratisk rättighet som får förtur framför en annan. Regeringsformen stadgar trots allt att inskränkningar får göras i mötesfriheten – att skydda befolkningens liv och hälsa i en epidemi borde vara ett värdigt ändamål. Den kritik som kan och har riktats mot lagen i fråga om dess omfattning, tidsram och oförutsägbarhet kan ses som en spegling av våra problem med pandemin i sig – den är ju också oförutsägbar i omfattning och tidsrymd.

Källförteckning

Lagtext

- Regeringsformen (1974:152)
- Ordningslag (1993:1617)
- Smittskyddslag (2004:168)
- Lag (2021:4) om särskilda begränsningar för att förhindra spridning av sjukdomen covid-19

Kommentarer

- Lagkommentarer till ovanstående lagtext, tillgängliga via databasen JUNO (läsning gjord perioden 26:e mars till 24:e maj 2021)

Förarbeten

- Regeringens proposition 2020/21:79 – En tillfällig covid-19-lag
- Promemoria till Covid-19-lag – Socialdepartementet S2020/09214
- Kungl. Maj:ts proposition nr 90 år 1973 med förslag till ny regeringsform och ny riksdagsordning m. m.

Tidskrifter

Svensk Juristtidning, artiklar:

- ”Covid-19 i Sverige” av Marika Ericson och Olof Wilske i SvJT 2020 s 1080
- ”Rättsliga åtgärder med anledning av Covid-19 i Sverige, Finland, Norge och Danmark – en introduktion” av Iain Cameron och Anna Jonsson Cornell i SvJT 2020 s 1078 (flera följande artiklar i ett temanummer)
- ”Epidemi och ersättning” av Mårten Schultz i SvJT 2020 s 1191